

Az információgyűjtemények akut hiánya mellett hiányoznak a kommunikációs lehetőségek is (számítógép-hálózat, Teletext/Videotex típusú nyilvános szolgáltatások, a külföldi hálózatokhoz csatlakozó kapuszolgálat, a gateway), amelyek megkönnyítenék a hozzáférést a létesítendő hazai és a létező külföldi adatbankokhoz.

Romániában az átalakulás időszakában azért lenne nagyon fontos a nyilvános adatbankok létrehozása és a már potenciálisan létezők hozzáférhetővé tétele, mert meggyorsítaná az áttérést a piacgazdálkodásra, segítené a szakembereket, hogy az adatbankokból szerzett információk felhasználásával gyorsabban tudják helyettesíteni a régi centralizált vezetési mechanizmust egy új, rugalmas mechanizmussal. Ezt a megállapítást támasztja alá a Közös Piac elhatározása, hogy Közép- és Kelet-Európában, valamint a Szovjetunióban felleltározzák az információs erőforrásokat, s ebből kiindulva dolgozzák ki a segítségadás módozatait.

A felgyorsítás útjai

Az adatbankok létesítését és használatát a következő műveletekkel lehetne felgyorsítani:

- ▶ az országban létező információs források, a külföldi nagy központoktól kapott mágnesszalagok

(AGRIS, INIS, CAS, MEDLARS, INPADOC) maximális hasznosítása. Ennek legnagyobb akadályá a nagy kapacitású számítógépek hiánya;

- ▶ a már létező *automatizált adatgyűjtemények* hasznosítása. Azonnal lehetne hasznosítani a különböző területeken létrehozott dokumentációs adatgyűjteményeket (könnyűipar, kohászat, energetika stb.);
- ▶ a *pénzügyi alapok* és a *műszaki feltételek* megteremtése, hogy a nyugati adatbankok információs hozzáférhetőkké (beszerezhetőkké) váljanak;
- ▶ *állami szubvenció* olyan adatbankok létesítéséhez, amelyeket nem lehet külföldről átvenni (törvényhozás, igazságszolgáltatás, szállítás, kereskedelem, erőforrások stb.);
- ▶ a *törvényes keretek* megteremtése az információs intézmények működésének szabályozására.

A szerző a továbbiakban részletesen ismerteti az adatbankok elvi alapjait, használatuk módját, az adatbank-katalógusokat, a kritériumokat, amelyek alapján ki lehet választani az igényeknek legmegfelelőbb adatbankot vagy bankokat.

/TEODORESCU, B.: Banci de date publice. = Probleme de informare și documentare, 24. köt. 3. sz. 1990. p. 91–102./

A tudományos-műszaki tájékoztatás és a nemzeti bibliográfia kapcsolata

A felhasználók minél teljesebb, pontosabb és gyorsabb tájékoztatása a mai körülmények között, amikor minden területen hihetetlen mértékben elszaporodtak a legkülönbözőbb kategóriájú folyóiratok és kiadványok, szükségessé teszi az információfeldolgozó és -forgalmazó intézmények közötti együttműködés stratégiájának új alapokra helyezését.

Romániában a tudományos-műszaki tájékoztatási hálózatban a különböző szakosított egységek (dokumentációs intézetek, irodák, könyvtárak stb.) megszervezése és működése az egyszeri feldolgozás-több csatornán való terjesztés elvén alapul, azaz arra törekednek, hogy a primer dokumentumokat csak egyszer dolgozzák fel, s az információkat azután minél több csatornán juttassák el a fogyasztókhoz.

Az országos hatáskörrel felruházott intézmények közül a legfontosabbak az *Institutul National de Informare și Documentare* (INID = Országos Információs és Dokumentációs Intézet) és a *Biblioteca Națională* (BN = Nemzeti Könyvtár). Az előbbi feladata a tudományos-műszaki tájékoztatás, az utóbbié többek között – s a jelen dolgozat szempontjából ez a legfontosabb – a hazai nyomtatványok bibliográfiai számbavétele. A két intézmény közötti együttműködésnek régi hagyományai vannak, több síkon is. Szoros az együttműködés egyebek mellett az információ és dokumentáció általános módszertanának a kidol-

gozásában, eszközeinek kimunkálásában (szabványok, elcíráások, útmutatók, az ETO román nyelvű kiadása stb.). A számítógépes rendszerek létrehozása a két intézményben új lehetőségeket teremtett az együttműködésre, és jelentősen módosította a céljait. Jelenleg a szakemberek figyelme a következő feladatokra összpontosul: a feldolgozásban a párhuzamosságok kiküszöbölésének szigorúbb ellenőrzése, a dokumentumok leírásának (adatstruktúrájának) egységesítése, a két intézményben létrehozott információállomány kölcsönös átvétele.

Ezeknek a céloknak a megvalósítása azért lehetséges, mert bár a két intézmény informatikai rendszerének más-más a feladata, sajátosak a funkciói, mégis vannak közös vonásaik is. Elsősorban az, hogy a hardver azonos, román gyártmányú, s így egymással kompatibilis. Az informatikai együttműködés első szakaszában az volt a cél, hogy a hazai tudományos-műszaki irodalmi termés bibliográfiáját, amelyet a BN állít elő, a közösen megállapított szerkezetben mágnesszalagon átadják az INID-nek.

A BN több sorozatban adja ki a nemzeti bibliográfiát. Ebben a vonatkozásban két sorozata érdekes, a havonta kétszer megjelenő *Cărți, albume, hărți* (Könyvek, albumok, térképek) és az évente megjelenő *Teze de doctorat* (Doktori disszertációk). 1983-tól mindkettőt Felix számítógépen készítik, eredeti programok segítségével.

Az INID PRODOC nevet viselő szelektív információterjesztő szolgálatát 1978-ban számítógépesítették. Először Felix számítógéppel dolgoztak, majd áttértek az Independent miniszámítógépre. A dokumentumok tartalmának feltárására a tematikai kódot (az INID által kidolgozott számkódot), ETO-jelzetet és deskriptorokat alkalmaznak. Ebben a rendszerben nemcsak az INID-hez beérkező külföldi dokumentumok szerepelnek, hanem a más intézményekhez beérkező külföldi dokumentumok, illetve a nemzeti bibliográfiában ugyancsak szereplő hazai dokumentumok adatai is. Az egyszeri feldolgozás biztosítása érdekében az INID és a BN megegyezett, hogy a román tudományos és műszaki kiadványokra vonatkozó adatokat az INID a BN-től veszi át, olyan formában, hogy közvetlenül beépíthetők legyenek a PRODOC-ba. Az elemzés kimutatta, hogy a BN adatstruktúrája, amely a MARC struktúráját követi, sokkal részletesebb, sokkal több elemet tartalmaz, mint az INID által készített leírás, ám ez utóbbinak minden eleme megtalálható benne. Az egyetlen megoldandó probléma a dokumentumoknak a PRODOC-kóddal való ellátása volt. A megegyezés értelmében ezt a munkát a könyvtár osztályozó részlege végzi el. Miután azonosították az INID rendszerében szereplő adatelemeket, s ezeknek a struktúráját, megtervezték és kidolgozták a szelektálásukra és átvitelükre

szolgáló eljárásokat. Természetesen az átvett információk, miután bekerültek az INID adattárába, nemcsak a szelektív információterjesztés útján, hanem más csatornákon, más szolgáltatások révén is eljutnak a felhasználókhoz.

Ennek az együttműködésnek nagyon sok haszna van. Biztosítja a szakemberek kimerítő informálását, csökkenti az átfutási időt, kiküszöböli a párhuzamoságot a feldolgozásban stb.

A közeljövőben a következő feladatokat kell megoldani:

- ▶ ki kell terjeszteni az együttműködést más dokumentumtípusokra is (pl. a román szakfolyóiratok cikkeire);
- ▶ meg kell oldani a két intézmény között az online adatátvitelt;
- ▶ ki kell dolgozni az adatbázisok kiépítésének és üzemeltetésének módszertanát.

Ugyancsak az INID és a BN feladatai közé tartozik, hogy széles körben alkalmazható eljárásokat dolgozzon ki a számítógépes tájékoztatás területén.

/MOȘU, A. – BANCIU, D.: Unele aspecte ale tratării interacțiunii dintre controlul bibliografic și informarea tehnicștiințifică la nivel național. = Probleme de informare și documentare, 24. köt. 3. sz. 1990. p. 114–118./

(Fülöp Géza)

Deep Structure Indexing System (DSIS) – a PRECIS egyik változata?

Az indiai iskola, nevezetesen G. Bhattacharyya, létrehozott egy indexelési rendszert [1,2]. A rendszer neve *Deep Structure Indexing System (DSIS)*, és meglehetősen emlékeztet Derek Austin PRECIS indexelési eljárására. (A PRECIS hazai körökben sem ismeretlen, hiszen az *Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum* kidolgozta a magyar nyelvi viszonyokra, és három éve alkalmazza a pedagógiai irodalom osztályozására.)

A könyvtárosok jól tudják, hogy a gyorsuló tudományos fejlődés hatása, a specializálódás, a növekvő komplexitás és az interdiszciplináris kapcsolatok mindinkább olyan hatással vannak a tudományos szakirodalomra, ami egyre jobban megnehezíti a tartalom adekvát osztályozását a hagyományos módszerekkel. Így nem véletlen, hogy az utóbbi másfél évtizedben inkább a nyelvi feltárási mód felé fordulnak, mert ez a tartalomnak hajlékonyabb, részletesebb és mélyebb feltárást jelent, a permutálás segítségével pedig sokoldalú hozzáférést tesz lehetővé a keresésnél. Ugyanakkor azt is felismerték már, hogy a verbális módszerrel egyedül nem lehet minőségi visszakeresést elérni, s a nyelvi alapokon álló indexelést/visszakeresést szisztematikus osztályozási elemekkel kell kiegészíteni.

A nyelvi indexelő módszer számára angol nyelvterületen kidolgozták a String Index fogalmát – a

PRECIS terminológiára támaszkodva –, amelyet német nyelvterületen Strang indexként emlegetnek a PRECIS-zel való összefüggésben. Ezt a kifejezést Timothy C. Craven találta ki [3], és ezzel a nyelvi indexelő módszereknek olyan széles skáláját jelöli, amely az egyszerű KWIC/KWOC regisztertől a PRECIS-ig terjed.

Derek Austin a PRECIS (*PREserved Context Index System*) megalkotását arra a feltételezésre alapozta, hogy a rendszer fő alkotórésze az operátorok sémája – amelyek a PRECIS-terminusok szisztematikai szerepét meghatározzák – megegyezik a grammatikai mélyszerkezettel, és a legtöbb nyelvben egyforma. A Chomsky és társai által kidolgozott generatív transzformációs grammatikára, valamint Fillmore mélyeset-grammatikájára hivatkozott.

DSIS

Az első látásra a PRECIS-hez igen hasonló DSIS rendszert Ranganathan elméleti alapjaiból kiindulva Indiában dolgozták ki. Ranganathan elméletét az indiai iskola – mindenekelőtt Bhattacharyya [2] – fejlesztette tovább. Összehasonlítva Cutter, Kaiser, Dewey és Ranganathan osztályozási módszerét, arra a következtetésre jutott, hogy kell lennie egy "Deep Structure of Subject Indexing Languages"-nek, a